

Комунікативні ознаки рецензійного дискурсу

W artykule przedstawiono szczegóły dyskursu recenzji jako składnika komunikacji naukowej, określono jego cechy podstawowe. Główną uwagę skupiono wokół opisu właściwości funkcjonalno-komunikatywnych dyskursu recenzji.

Słowa kluczowe: komunikacja naukowa, dyskurs recenzji, informacja ocenna.

У статті розглянуто особливості рецензійного дискурсу як складника наукової комунікації, визначено його основні ознаки. Основну увагу зосереджено на описі функціонально-комунікативних властивостей рецензійного дискурсу.

Ключові слова: наукова комунікація, рецензійний дискурс, оцінна інформація.

У сучасній лінгвістиці все частіше увагу дослідників привертає специфіка наукової комунікації. З-поміж здобутків у цій галузі відзначимо, зокрема, монографію А. П. Коваль [6] щодо особливостей структурної організації українського наукового тексту. Семантико-синтаксичний аспект наукового стилю досліджено С. Я. Єрмоленко [3]. Функціонально-стилістичні особливості науково-технічної літератури розглянуто в праці Н. Ф. Непійводи [14].

Функціонально-стильові домінанти наукових текстів описано також у підручниках зі стилістики А. П. Коваль, О. Д. Пономарева, Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько та посібниках Н. Д. Бабич, П. С. Дудика та ін. Особливості структурної організації різножанрових текстів наукового стилю, механізми функціонування сучасної наукової мови розглянуто в праці Г. С. Онуфрієнко [15].

У російській мовознавчій науці специфіці наукового стилю присвячені розвідки Пермської школи функціональної стилістики. Зокрема, питання діалогічності наукового тексту та системності наукового стилю загалом ґрунтовно проаналізовано в працях М. М. Кожині [7], основні ознаки жанрів наукової літератури з'ясовано в дослідженнях О. С. Троянської [19]. Особливості наукової комунікації у російській мові розглянуто у статтях О. О. Баженової [1], Н. В. Данилевської [2], Н. В. Кириченко [5], Т. М. Мальчевської [13], Л. В. Славгородської [16], Н. В. Соловйової [18] та ін.

Варто зазначити, що об'єктом більшості досліджень слугують тексти „ядрових” жанрів наукового стилю (статті та монографії), водночас „периферійні” жанри (анотація, реферат, повідомлення, тези, патент та ін.) [19:67] залишаються меншою мірою представленими в мовознавчих студіях. Проте зі зростанням інтересу до вивчення

специфіки організації та ведення наукових дискусій, актуальності набуває дослідження рецензійного дискурсу як безпосереднього її втілення.

Термін „рецензія”, як відомо, походить від лат. *recensio*, що значить „огляд”, „розгляд”, „оцінка”. Літературознавчий словник-довідник пропонує таку дефініцію: „Рецензія — один із провідних жанрів літературної критики, що розглядає й оцінює твори художньої літератури, мистецтва, визначає їх вартість та характеризує допущені, на думку критика, хиби, недоліки” [10;242]. Проте це лише один із аспектів розуміння жанру рецензії.

Варто зазначити, що російський літературний словник визначає це поняття значно ширше: по-перше, як „відгук, розбір і оцінку нового художнього (літературного, театального, музичного, кінематографічного тощо), наукового чи науково-популярного твору;” по-друге, як „жанр критики літературної та газетно-журнальної публіцистики” [11;322].

У теорії журналістики, скажімо, побутує тлумачення рецензії як різновиду статті, яка „відображає явища та факти не суспільного життя взагалі, а тільки з літературної, театральної, художньої, музичної його сфер” [4;213–214]. Зауважимо, О. А. Сальникова, пропонуючи визначення рецензії, звертає увагу передусім на її функціональну специфіку: „Рецензія – це більш або менш цілісний аналіз твору з оцінною спрямованістю, до того ж рецензент прагне не тільки обґрунтувати свою позицію, але й привернути увагу читача до рецензованого твору” [17;205].

Н. І. Колесникова, аналізуючи особливості змістового та функціонального аспектів рецензії, формулює дефініцію, враховуючи три обов’язкові, на її думку, складники такого тексту: 1) коментування основних положень (тлумачення авторської позиції); власне доповнення думок, висловлених автором; вираження свого ставлення до певної проблеми тощо; 2) узагальнена аргументована оцінка і 3) висновки про значення твору [8;230].

Вважається, що рецензія виникла з бібліографічного опису книги, який з часом почав давати також її оцінку. Цікаво, що з розвитком журналістики, з появою в журналах постійного відділу критики та бібліографії (в українській періодиці XIX ст., скажімо, поширеною була рубрика „Справоздане”) рецензія стала здебільшого журнальним жанром.

Оскільки рецензія, як і реферат чи анотація, з’являється лише у зв’язку з певним уже існуючим „первинним” текстом, то, очевидно, закономірним є поняття „вторинності”. Об’єктом наукової рецензії слугують не безпосередні факти дійсності, на яких ґрунтуються праці вчених, а факти, явища вже вивчені, осмислені та представлені у формі

публікацій. Уже свого часу відібраний, узагальнений матеріал нібито знову переосмислюється рецензентом, який на основі аргументованого аналізу праці вченого виявляє важливі й актуальні моменти змісту, висловлює свої думки у зв'язку з рецензованим твором, оцінює його. Зокрема, О. К. Кудасова зауважує, що „наявність в рецензії інформації інтелективного плану, а також інформації про структуру рецензованого твору підтверджує думку про вторинний характер тексту рецензії” [9;3]. Проте рецензія може мати почасти елементи оригінального наукового твору, що створюється на основі рецензованої книги, але певною мірою все ж ніби відокремлено від неї та містить наукові судження самого рецензента щодо конкретної проблеми (чи проблем). Традиційно розрізняють два типи рецензій: такі, що з'являються 1) до виходу праці у світ; 2) після її публікації, тобто мають проспективний або ретроспективний характер.

Оцінка певного наукового дослідження — основне комунікативне завдання рецензії. Адже саме оцінка формує ціннісні орієнтири читача, допомагає йому зорієнтуватися в безперервному потоці інформації, вибрати потрібну книгу. Щоправда, нерідко є й такі рецензії, що лише розглядають зміст книги, сконденсовано переказуючи її. Але й такий підхід може бути цілком виправданим, оскільки рецензент у такий спосіб вирізняє найсуттєвіше в аналізованому творі, детально зупиняючись на одних положеннях і повністю опускаючи інші, а отже, й виявляє своє ставлення до повідомлюваного. Отож, рецензія, крім повідомлення читачеві про зміст книги та її оцінки, є ще й своєрідним засобом реклами того чи іншого твору. До вторинних функцій рецензії належить також встановлення та відбір критеріїв оцінки наукової праці та системи вимог до неї. Очевидно, варто виділяти і прагматичну функцію організації наукового спілкування, пов'язану передусім із виробленням вербальних форм наукового етикету. Усі композиційні та мовні структури рецензії спрямовані на максимально ефективну реалізацію цих функцій.

Справедливо все ж зазначити, що рецензії не пишуться за єдиним зразком. Залежно від галузі знань структурно-семантична організація рецензії може змінюватися. Зокрема, упорядкування структурних елементів літературознавчої та мовознавчої рецензії зумовлюють такі чинники, як жанр аналізованої книги (чи то монографія, чи збірник праць, чи художній твір (прозовий або поетичний)); реальна проблема, що порушується автором рецензованого твору. Не викликає сумнівів і те, що вибір композиційних елементів тексту та їх конкретне мовне наповнення перебуває також у прямій залежності від авторського „я”. Зокрема, в одних рецензіях основною метою може бути оцінка позитивних моментів і критика недоліків, а в інших — в центрі уваги постають судження автора про роль і місце в науці тієї галузі знання, котрій присвячена книга. Зрештою,

індивідуально-авторський чинник певною мірою визначає структуру навіть тих рецензій, автори яких обмежуються тільки викладом змісту книги. Проте вже сам характер інтерпретації змісту може бути імпліцитною оцінкою праці.

Безумовно, структура тексту значною мірою зумовлена і його стилем та жанром. Сучасні літературознавці називають такі різновиди жанру рецензії, як анотація, коротка рецензія (відгук), реферативна рецензія, звичайна газетна (журнальна) рецензія, проблемна рецензія, рецензія -есе, - діалог, -фейлетон, -памфлет, -жарт, -лист, авторецензія, рецензентська репліка [10;242]. Розглянемо детальніше журнальну рецензію, що визначається В. Г. Ляпуновою, О. Д. Мешковим [12;5] та іншими дослідниками як жанр наукової публіцистики.

Зауважимо, проникнення елементів публіцистики в текст рецензії зумовлюється тим, що автор застосовує не лише логічне доведення певних наукових положень, але й переконання. Адже рецензент прагне, як зазначалося, не лише інформувати читача, а й зацікавити, спонукати в такий спосіб до прочитання книги.

Загалом журнальній рецензії характерні такі ознаки наукового стилю: логічна послідовність висловлення, точність, ясність, чіткість інформації, аргументованість, узагальнення. З цих найзагальніших рис впливають і відповідні мовні характеристики, передусім — мовна внормованість. Зокрема, логічність викладу матеріалу зумовлюється, по-перше, послідовністю інформації, по-друге, специфічними мовними засобами (напр., складнопідрядними конструкціями з причинно-наслідковими зв'язками). Прагнення до однозначності змісту призводить до збільшення ваги іменників. Таким чином, усі мовні засоби рецензії підпорядковані основному комунікативному завданню — передати думку з достатньою повнотою, логічно, переконливо й послідовно.

Важливо й те, що, як уже зазначалося, рецензія покликана дати оцінку тому чи тому явищу. Отже, така праця має впливати й на емоції читача, а це означає, що в ній значною мірою поєднуються мовні засоби, які використовуються в художній літературі й у публіцистичному стилі. Рецензент не лише викладає інформацію, але й акцентує увагу читача на позитивних і негативних елементах, намагається переконати в незаперечності викладених положень або ж довести іншу думку в полеміці з автором аналізованої книги. А тому, дотримуючись канонів функціонального підстилю науково-публіцистичної прози, жанр рецензії має виразну тенденцію до активного використання емоційно-експресивних компонентів для оцінки праці вченого: слів і зворотів розмовної мови, модальних слів зі значенням суб'єктивної модальності, еліптичних конструкцій, окличних речень з яскраво вираженою експресивністю, а також образів, порівнянь і метафор. Зокрема, оцінюючи наукову працю, рецензент не намагається урізноманітнити способи вираження оцінки, а

послугується здебільшого вже готовими метафоричними оцінними кліше. Зауважимо лише, що метафора в науковому стилі традиційна, стереотипна, не позначена впливом індивідуального, суб'єктивно-оцінного. Проте така метафора почасти перестає задовільняти авторів рецензії, котрі прагнуть викликати в читача емоційно-оцінну реакцію, певне ставлення до рецензованої публікації, а тому вони все частіше використовують із цією метою оригінальні образні засоби (особливо яскраво ця тенденція виявляється в текстах літературознавчих рецензій).

Варто додати, що використання мовної образності в рецензії зумовлюється особливостями композиційної побудови текстів цього жанру. В українській науковій літературі склалася традиційна архітектоніка цього типу тексту. Рецензія представляє собою єдність таких композиційних елементів: заголовок, бібліографічний опис, вступ, основна частина, висновок. Кожний композиційний елемент є закономірним етапом в оцінній характеристиці рецензованої публікації, має певну прагматичну настанову й отримує в тексті рецензії відповідне змістове та графічне оформлення.

Заголовок рецензії найчастіше містить у собі в концентрованому вигляді інформацію про зміст рецензованої праці та забезпечує тим самим необхідну адресність наукової рецензії. Заголовок не містить безпосередньої оцінки публікації, а отже, не є власне оцінним етапом. Проте, орієнтуючи на конкретну наукову проблему, заголовок рецензії певною мірою все ж визначає спрямованість та інтенсивність уваги читача.

Характерною ознакою всіх, без винятку, рецензій є наявність бібліографічного опису видання (може бути повним або скороченим, мати свої певні усталені варіанти розміщення в тексті — найчастіше бібліографічний опис розпочинає рецензію). Бібліографічний опис також не містить безпосередньої оцінки твору, але відомості, представлені в ньому, дозволяють читачеві співвідносити їх з певними оцінними судженнями. Зокрема, вказівка на відоме видавництво дозволяє сподіватися високої якості друку, ілюстративного матеріалу, зовнішнього оформлення публікації.

Отже, не пропонуючи безпосередньої оцінки рецензованої праці, бібліографічний опис, проте, формує відповідний рівень оцінних очікувань реципієнта і разом із заголовком є попереднім етапом оцінки публікації.

Вступна частина оформляється здебільшого одним абзацом і містить в узагальненому вигляді всі основні різновиди інформації, типові для тексту журнальної рецензії. Специфічною ознакою цього композиційного елемента є те, що в ньому здійснюється перехід від етапу попередньої оцінки до етапу безпосередньої оцінки публікації: у вступі рецензент висловлює найзагальнішу оцінку аналізованій праці. У

зв'язку з цим особливої вагомості набувають мовні засоби, спрямовані привернути увагу читача, вплинути на нього з метою створення певного ставлення до публікації.

Нерідко автор прямо повідомляє читачеві мету написання рецензії, не приховуючи суб'єктивної мотивації. Зокрема, до написання рецензії автора можуть спонукати рецензії інших авторів, з оцінками яких він не погоджується загалом або має власну думку щодо окремих позицій (безпосередній вияв реактивності (термін О.А. Сальникової [17;206]) жанру). А отже, відбувається спілкування в якісно новій площині – діалог (здебільшого полемічний) рецензентів (рідше – полілог), наприклад: *„Підручник уже має кілька схвальних рецензій, в яких висловлено й певні критичні зауваги. Так, рецензентів не переконав архаїзм “Уводина” як назва вступної частини. Попри позірну частковість, вважаю це питання принциповим. Адже то не зовсім “вступне слово”, як здалося В. Лесикові, оскільки “Уводина” таки вводять студента в коло основних та літературознавчих дисциплін”* [Нарівська В., Слово і час, 2000, №1, с. 118] (Тут і далі зазначаємо рік видання, номер і сторінку часопису). До речі, такий напрямок комунікації характеризується ґрунтовною аргументацією висловлених зауважень.

Привертає увагу вступна частина рецензії на книгу А. Русначенка *„Розумом і серцем”* (К., 1999). Зокрема, аргументуючи написання рецензії, автор пояснює причину недотримання ним однієї з основних вимог жанру – оперативності. Він намагається переконати читача в доцільності такої рецензії, послуговуючись емоційно-експресивними засобами та прийомами (трансформація відомої приказки, епітети, метафори, лексеми зі зменшено-пестливими суфіксами тощо): *„Краще прочитати й відгукнутися пізніше, аніж не прочитати та не відгукнутися ніколи – так доводиться пояснювати той факт, що нормальний і конче потрібний відгук на книгу... з'являється лише через два роки після її виходу в світ. Це – немалий час з огляду на нинішній темп надходження й ознайомлення з інформацією... Хоча, враховуючи вічний український інформаційний вакуум, неодмінно присутній феномен незнання та байдужості до всього, що перебуває за межами (вузенькими) маленького власного світику, - могло бути й довше, а отже, підстав для депресії з цього приводу бути не може”* [Матіяш Д., Сучасність, 2001, №7-8, с. 156].

Зауважимо, нерідко ставлення рецензента до автора не лише зумовлює тональність тексту, посилює суб'єктивність, а й змінює оцінне спрямування критики. Зокрема, виникає наукова дискусія, об'єктом якої почасти є вже не стільки первинний текст, скільки рецензія іншого автора. Наприклад: *„...читаючи й перечитуючи рецензію, не йняв віри своїм очам: на її 13 сторінках не знайшлося місця для жодного слова... про достоїнства двох робіт, жодного доброго слова на адресу їх автора, котрий потратив, мабуть, не менше 8-10 років копіткої праці для опрацювання літератури, опублікованих і*

архівних джерел, підготовки текстів і їх публікації. І все ж найбільше вразила навіть не надмірно загострена критичність рецензії (якоюсь мірою такий підхід можна пояснити запальністю вдачі чи несприйняттям концепції опонента), а різкість, безапеляційність, місцями й відверта нетактовність суджень, оцінок, висновків її автора” [Степанков В., Сучасність, 2000, №5, с. 148]. Як бачимо, спостерігається своєрідна “дифузія” характеристик автора дослідження та рецензента-опонента.

Зауважимо, вступ у рецензії не має єдиної моделі побудови; він може бути коротким і розгорнутим, поєднувати всі характерні для тексту рецензії різновиди інформації чи представляти тільки деякі з них.

Організаційним центром журнальної рецензії є основна частина — найбільш інформаційна ділянка оцінного тексту, основним завданням якої є детальніше ознайомлення читача зі змістом книги, висвітлення її ключових положень. Якщо у вступі рецензент ніби апріорно оцінює працю вченого, то в основній частині подає аргументований аналіз публікації, доводить, ілюструє свої положення. Пропонуючи читачеві огляд змісту книги, рецензент тими чи тими засобами висловлює власне ставлення до аналізованого матеріалу, дає оцінку праці. Зокрема, цю інформацію часто деталізують метатекстові одиниці (семантика згоди чи незгоди) на зразок: *на жаль, шкода, справді, правда, щоправда, на мою думку, на мій погляд, вважаємо, треба признати, слід відзначити* та ін. Зрозуміло, „прозора” семантика цих мовних одиниць дає можливість читачеві відразу з’ясувати авторську позицію щодо змісту рецензованої праці: чи погоджується він із науковцем, чи заперечує його міркування. Найчастіше рецензенти намагаються обмежитися найсуттєвішими, на їхній погляд, заувагами щодо змісту праці на противагу її деталізованому переказу. Щоправда, Ігор Качуровський вказує на комунікативну необхідність переказу книги за певних умов, зокрема: **„переповідати зміст випадає лише тоді, коли твір знаний і приступний критикові-рецензентові, а чи історикові літератури, натомість для читача – недосяжний. А про той чи той твір, що з ним читач або вже ознайомився, або може це зробити, належить говорити як про щось тому читачеві відоме і знане”** [Качуровський І., Сучасність, 2000, №4, с. 155]. Дослідниця У. Жидек-Беднарчук щодо цього зауважує: „...ідеальна рецензія повинна містити лише загальний переказ, але в контексті робіт, що репрезентують подібну методологію на тлі інших методологій разом із зауваженнями” [20;12]. Очевидно, варто погодитися з думкою про недоцільність переказу всієї книги, адже рецензія має передусім зацікавити читача, спонукаючи до самостійного ознайомлення з первинним текстом, тобто головна її прагматична функція — збільшити кількість читачів.

Простежуючи співвідношення позитивного і негативного в системі оцінювання, варто зауважити, позитивна оцінка має значно вищий коефіцієнт частотності, що пояснюється різними чинниками (нерідко рецензії мають замовний характер!). На цих обставинах почасти акцентують самі рецензенти, як-от: *„Як відомо, від числа рецензій (прихильних!) залежить збут книги”* [Горбач А., Сучасність, 1991, №2, с. 105].

Цікаво, що дискусія про доцільність написання „негативних” рецензій розпочалася ще в ХІХ ст. Зокрема, на сторінках часопису „Житє і слово”, з цього питання полемізували І. Франко, А. Кримський, Л. Василевський, В. Щурат із М. Драгомановим. Нерідко навіть в одному числі друкувалися протилежні за оцінкою рецензії („позитивна” І. Франка та „негативна” М. Драгоманова) (Див.: Житє і слово, 1894, Т.1, Кн.2) на одну і ту ж працю. У 30-х роках ХХ ст., як відомо, з’явилися рецензії-„погроми” на книги „буржуазних націоналістів”. Практика написання „негативних” рецензій збереглася й до сьогодні, однак зазнали змін її мотиви.

На нашу думку, науковець передусім повинен дотримуватися морально-етичних засад ведення дискусії. Принагідно варто звернути увагу на висновкову частину однієї з рецензій В. Степанкова. Автор висловлює побажання усім рецензентам: *„коли вже дуже закортить перебрати на себе місію “караючого архангела” й влаштувати комусь з опонентів “чистилище”, слід пригадати слова Ісуса Христа й вчасно схаменутися. Ось вони: “Чому дивишся на скалку в оці брата твого, колоди ж у власнім оці не чуєш? І як можеш сказати братові твоєму: дай, брате, вийму скалку, що в твоїм оці, ти, що не бачиш колоди, яка у твоїм оці? Лицеміре, вийми перше колоду з ока свого, і тоді побачиш, як вийняти скалку з ока брата твого” (Євангеліє від Луки)”* [Степанков В., Сучасність, 2000, №5, с. 151].

Очевидно, виявом наукового такту рецензента є передусім „дозування” інформації з „мінусовою” позначкою. Водночас важливо аргументувати недоліки книги (тоді як достоїнства зазначаються переважно на рівні констатації). Тому суттєвою характеристикою способу викладу цієї міні-теми в сучасних рецензіях є роздум (рідше — полеміка). Зокрема, такий різновид основної частини тексту може репрезентуватися двома типами роздумів:

а) роздум, що готує читача до певної оцінки книги; тобто оцінне судження знаходиться в постпозиції та становить своєрідний висновок;

б) роздум, що міститься після узагальненої оцінки й обґрунтовує та аргументує її; тобто оцінне судження знаходиться у препозиції щодо роздуму.

Зауважимо, що полеміка спрямована передусім на аналіз і критику недоліків публікації та передбачає наявність щонайменше двох елементів. По-перше, це

ознайомлення з поглядами автора рецензованого твору; по-друге — критика цих поглядів рецензентом і висловлення ним власної позиції. Отже, єдність цих двох компонентів тексту утворює полемічний блок рецензії, що традиційно маркується специфічними лексико-синтаксичними конструкціями.

Необхідно також зазначити, що організація основної частини рецензії здебільшого зумовлена характером аналізованого твору: чи то опис окремих компонентів публікації, чи роздуми щодо концепції вченого, чи полеміка з автором твору. А отже, відповідно до того, яка форма висловлювання домінує в основній частині рецензії, доцільно вирізняти, на нашу думку, щонайменш чотири різновиди цього композиційного елемента: основна частина описового характеру; основна частина, орієнтована на роздум; основна частина полемічного типу та основна частина „дифузного” (мішаного) характеру. Безпосередньо зі способом викладу інформації пов'язаний ще один важливий чинник - ситуативний контекст спілкування. Наприклад, якщо рецензія є елементом дискусії між рецензентами щодо правомірності позитивної чи негативної оцінки певної книги, то з розвитком полеміки переважатиме емоційність оцінювання, тобто відбуватиметься суб'єктивізація тексту.

Комунікативну специфіку організації тексту рецензії нерідко зумовлює сама особа рецензента, його вміння. Здебільшого рецензенти-письменники в оцінці доробку колеги послуговуються „образною критикою” [5;18], активно використовуючи епітети, порівняння, метафори, фразеологічні одиниці, прийом зіставлення та ін. Почасти в таких текстах „руйнується” традиційна структура рецензії, з'являються композиційні елементи інших жанрів (інколи ненаукових), як-от: епіграфи, постскрипти тощо. Зокрема, епіграф як елемент архітекtonіки літературознавчої рецензії має факультативний характер. Однак він нерідко програмує тональність і спрямованість подальшого спілкування з читачем, тобто є своєрідним комунікативним маркером для адресата. Наприклад, Ігор Бондар-Терещенко в рецензії-відповіді на висловлені критиками зауваження використовує епіграф із тексту Генрі Аміеля: *„До якої міри шкідлива, заразлива і нездорова вічна усмішка байдужої критики! Наскільки згубний цей безглуздий усміх, що все роз'їдає, пересміює і руйнує, що розчаровується у будь-якому особистому обов'язкові, у будь-якій перехідній прихильності, і котрий прагне лише одного: зрозуміти, а не діяти! Цей склад мислення дуже небезпечний у нас, оскільки він захочує всі погані інстинкти: розбещеність, неповагу, егоїстичний індивідуалізм, і призводить до соціального атомізму”* [Бондар-Терещенко І., Березіль, 1999, №9-10, с. 184]. Зрозуміло, що домінування в тексті лексем із негативними конотаціями (*шкідливий, заразливий, нездоровий, байдужий, згубний, безглуздий, небезпечний* та ін.) „сигналізує” читачеві про

ставлення рецензента до обговорюваного. До того ж, доповнення запропонованого епіграфу цитатою Георгія Іванова: „Хуже всех пишу критику я – либо в ножки, либо в морду. Притом по темпераменту больше тянет в морду”, - підкреслює іронічну тональність (почасти з відтінком сарказму) власне тексту рецензії.

Складовим елементом висновків у рецензії є вирази побажання щодо майбутнього аналізованої праці, окреслення кола можливих адресатів і т. ін. Прикметно, що висновковій частині характерна інтегрувальна функція, оскільки узагальнена оцінка, яка тут міститься, відображає оцінку спрямованість усього тексту рецензії (позитивну чи негативну) і завершує процес поступового накопичення, деталізації та конкретизації оцінної інформації. Вступ і висновок рецензії ніби обрамлюють основну частину — аналіз, опис, систему доведень. Така архітектоніка тексту наукової рецензії забезпечує його монолітність, логічну стрункість і композиційну довершеність.

Рецензія характеризується стилістичною гібридністю, оскільки поєднує елементи публіцистичного та наукового стилів. Основними вимогами до журнальної рецензії як жанру науково-публіцистичного підстилю є науковість, актуальність, оперативність, діалогічність, обґрунтованість і ясність у висловленні думок, композиційна єдність і, — на що варто звернути особливу увагу, — доброзичливість, дотримання вимог наукової етики.

Отже, сучасний рецензійний дискурс спрямований на реалізацію таких основних функцій, як: 1) репрезентація певного твору читачам (інформаційна); 2) його оцінка й осмислення в загальному контексті певної галузі (оцінна). Вони можуть по-різному реалізуватися в змістовому просторі тексту, що зумовлює існування варіантів і різновидів рецензій, у яких виявляються почасти риси інших жанрів (анотацій, листів, есе, нарисів тощо). Вторинними функціями передбачено рекламування рецензованої праці, вироблення критеріїв оцінки твору, продукування нових і вдосконалення наявних вербальних форм наукового етикету.

Головна мета рецензійного дискурсу – переконати читацьку аудиторію – зумовлює його антропоспрямованість, що вимагає врахування когнітивних, психологічних і соціальних параметрів аудиторії, рівня освіти, фахової належності, віку тощо. На мовному рівні це знаходить відображення, передусім, на виборі лексико-синтаксичних конструкцій.

Рецензія має два основні вектори адресата: читач і автор рецензованого твору, проте нерідко можливий третій – інший рецензент. Кожний елемент архітектоніки рецензії є закономірним етапом в оцінній характеристиці аналізованої публікації, має певну прагматичну настанову й відповідне змістове та графічне оформлення в тексті. Проте найбільш інформаційним компонентом рецензії є основна частина, в якій за

допомогою накопичення часткових оцінок, мотивацій, аргументів складається загальна оцінна спрямованість тексту.

Використана література

1. **Баженова Е. А.** Научный текст и среда, в сб.: Вестник Пермского университета, Вып. 2, Пермь, Изд-во Перм. ун-та, 2010, с. 60-64.
2. **Данилевская Н. В.** Научный текст как динамика оценочных действий, в сб.: Вестник Пермского университета, Вып. 2, Пермь, Изд-во Перм. ун-та, 2009, с. 20-28.
3. **Єрмоленко С. Я.** Синтаксис і стилістична семантика, Київ, Наукова думка, 1982, 210 с.
4. **Карпенко В.** Основи професійної комунікації, Київ, Нора-прінт, 2002, 348 с.
5. **Кириченко Н. В.** Функционирование средств экспрессивного синтаксиса в текстовой структуре научно-популярного произведения, в кн.: Типология текста в функционально-стилистическом аспекте, Пермь, ПГУ, 1990, с. 47-58.
6. **Коваль А. П.** Науковий стиль сучасної української мови: Структура наукового тексту, Київ, Вища школа, 1970, 306 с.
7. **Кожина М. Н.** О диалогичности письменной научной речи, Пермь, ПГУ, 1986, 91 с.
8. **Колесникова Н. И.** От конспекта к диссертации: Учебное пособие по развитию навыков письменной речи, Москва, Флинта: Наука, 2002, 288 с.
9. **Кудасова О. К.** Лингвистические особенности рецензии как разновидности научного текста (на материале английского языка), Автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. филол. наук, Москва, 1983, 22 с.
10. Літературознавчий словник-довідник, за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва та ін., Київ, ВЦ „Академія”, 1997, 591 с.
11. Литературный энциклопедический словарь, под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева, Москва, Сов. энциклопедия, 1987, 752 с.
12. **Ляпунова В. Г., Мешков О. Д., Терехова Е. В.** A book about books. Композиция и язык научных рецензий, Москва, Наука, 1990, 143 с.
13. **Мальчевская Т. Н.** Специфика научных текстов и принципы их классификации (на материале английских биологических текстов), в кн.: Особенности стиля научного изложения, Москва, Наука, 1976, с. 104-116.
14. **Непийвода Н. Ф.** Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект), Київ, ТОВ „МФА”, 1997, 303 с.
15. **Онуфрієнко Г. С.** Науковий стиль української мови, Київ, Центр навчальної літератури, 2006, 312 с.
16. **Славгородская Л. В.** Научный диалог (лингвистические проблемы), Ленинград, Наука, 1986, 168 с.
17. **Смелкова З. С., Ассуирова Л. В. и др.** Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты, Москва, Флинта: Наука, 2002, с. 202-216.
18. **Соловьева Н. В.** Стратегии презентации коммуникантов в текстах научных дискуссий, в сб.: Вестник Пермского университета, Вып. 1, Пермь, Изд-во Перм. ун-та, 2019, с. 29-37.
19. **Троянская Е. С.** Научное произведение в оценке автора рецензии, в кн.: Научная литература: Язык, стиль, жанры, Москва, Наука, 1985, с. 67-81.
20. **Żydek-Bednarczuk U.** Akty mowy i strategie pragmatyczne w recenzji naukowej, w kn.: Język – człowiek – kultura, pod red. B. Czopek-Korciuch, Piotrków Trybunalski, 2000, s. 11–20.